

др Ана Никовић¹
др Наташа Чолић Марковић²
др Божидар Манић³

ПРИСТУП ИНТЕГРИСАНОМ ПЛАНИРАЊУ И СПРОВОЂЕЊУ СТРАТЕГИЈА ОДРЖИВОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА МАЛИХ И СРЕДЊИХ ГРАДОВА У СРБИЈИ И ЊИХОВИХ ИНТЕГРИСАНИХ ТЕРИТОРИЈА ЗАСНОВАН НА СТУДИЈИ ИДЕНТИТЕТА

AN APPROACH TO INTEGRATED PLANNING AND IMPLEMENTATION OF SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT STRATEGIES FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED CITIES IN SERBIA AND THEIR INTEGRATED TERRITORY BASED ON THE STUDY OF IDENTITY

РЕЗИМЕ: Рад описује повезивање концепта урбаног идентитета и процеса интегрисаног стратешког планирања одрживог урбаног развоја малих и средњих градова у Србији, са посебним освртом на интегрисане територије које обухватају више јединица локалне самоуправе. Циљ рада је да покаже на који начин се урбани идентитет може операционализовати и интегрисати у процесе дефинисања праваца акција и формулисања пројектних идеја у оквиру стратегија развоја. Истраживање је засновано на примени методолошког оквира развијеног у Студији јединственог идентитета урбаних средина на подручју Стратегије развоја урбаног подручја града Ужица и општина Бајина Башта, Чајетина, Прибој и Пожега. Аналитичко-синтетички приступ обухвата повезивање елемената идентитета са аспектима одрживог развоја и процесом дефинисања пројектних идеја. Резултати рада показују да је могуће успоставити оперативни модел који омогућава превођење концепта урбаног идентитета у конкретне стратешке правце и пројектне иницијативе, чиме се доприноси уравнотеженом територијалном развоју и јачању кохезије интегрисаних урбаних подручја.

Кључне речи: студија идентитета, пројектне идеје, стратегија урбаног развоја, Ужице, Бајина Башта, Чајетина, Прибој, Пожега.

ABSTRACT: The paper describes the connection between the concept of urban identity and the process of integrated strategic planning for the sustainable urban development of small and medium-sized cities in Serbia, with particular emphasis on integrated territories that encompass multiple units of local self-government. The aim of the paper is to demonstrate how urban identity can be operationalized and incorporated into the processes of defining action directions and formulating project ideas within development strategies. The research is based on the application of a methodological framework developed in the Study of the Unified Identity of Urban Areas within the Development Strategy of the Urban Area of the City of Užice and the municipalities of Bajina Bašta, Čajetina, Priboj, and Požega. The analytical-synthetic approach connects identity elements with aspects of sustainable development and the process of defining project ideas. The results of the paper show that it is possible to establish an operational model that enables the translation of the concept of urban identity into concrete strategic directions and project initiatives, thereby contributing to balanced territorial development and strengthening the cohesion of integrated urban areas.

Keywords: identity study, strategic project ideas, urban development strategy, Užice, Bajina Bašta, Čajetina, Priboj, Požega.

1. УВОД

Стратешко позиционирање средњих и малих урбаних насеља у Србији још није у потпуности развијено, иако је кроз планске документе, стратегије и научну литературу препознат њихов потенцијал да допринесу одрживом, уравнотеженом територијалном развоју и кохезији на националном, регионалном и локалном нивоу (НСРС, 2010, 2013, 2019, 2023, Спасић, 1995, Кокотовић Каназир, 2016, Манић, Никовић, 2014). Посебно се издваја улога урбаног идентитета у одрживом развоју малих и средњих урбаних насеља. У новој европској легислативи овај концепт има важну улогу у политикама које промовишу одрживе, инклузивне и правичне градове уз поштовање културних и социјалних разлика. (ESPON, 2006, ЕС: The New Leipzig Charter, 2020, ЕС: Territorial Agenda 2030, 2020, EUI, 2021, UN, 2017). У овом контексту, идентитет се

¹ др Ана Никовић, научни саветник, дипломирани инжењер архитектуре, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд. anan@iaus.ac.rs, ORCID: 0000-0001-5900-6667

² др Наташа Чолић Марковић, виши научни сарадник, мастер инжењер урбанизма, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд. natasac@iaus.ac.rs, ORCID: 0000-0002-6065-5143

³ др Божидар Манић, научни саветник, дипломирани инжењер архитектуре, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Београд. bozam@iaus.ac.rs, ORCID: 0000-0003-4582-3708

односи на начин на који се градови и заједнице препознају и како се повезују са својим културним наслеђем, традицијом, као и са савременим глобалним изазовима. Поред друштвених и културних, физички аспекти урбаног идентитета (просторна организација, јавни простори, урбана форма итд.) добијају посебну улогу у оквиру смерница одрживог развоја у овим документима.

Међутим, изостаје конкретизација примене концепта урбаног идентитета, кроз прецизније дефинисање и повезивање са правцима акција како у планским тако и у стратешким документима. У документу под називом „Студија јединственог идентитета урбаних средина на подручју стратегије развоја урбаног подручја града Ужица и општина Бајина Башта, Чајетина, Прибој и Пожега“ (Студија идентитета, Група аутора, 2025) који је израђен у Институту за архитектуру и урбанизам Србије у периоду 2024-2025. године направљен је покушај да се концепт идентитета операционализује и примени у пракси. Кроз Студију идентитета: 1) указује се на специфичности одабраних насеља и вреднују се просторни, материјални и нематеријални елементи које треба истовремено штитити и развијати; 2) истражује се оквир политике одрживог развоја за мала урбана подручја у Европи, резултујући скупом кључних тематских области применљивих у општој пракси и свим контекстима; 3) повезују се елементи идентитета са кључним тематским областима и формира оквир за дефинисање праваца акција и пројектних идеја које би омогућиле истовремену заштиту постојећих и стварање нових вредности места.

Ова методологија је примењена на проучавање идентитета пет територијално повезаних општина западне Србије, које већ деле низ заједничких карактеристика. Самим тим, може се испитати не само њихов појединачни већ и заједнички идентитет, у поређењу са другим регионима у Србији. Јединственост појединих градова утиче на политике одрживог развоја на урбаном нивоу – за регенерацију и ревитализацију урбаних центара, њихову специјализацију и позиционирање. Јединственост заједничке територије отвара могућности за развој и спровођење политика одрживог развоја на регионалном нивоу, за подстицање економског развоја и јачање полицентричног развоја на националном нивоу.

Полазећи од ученог јазга између теоријског значаја концепта урбаног идентитета и његове практичне примене у стратешком планирању, основни циљ овог рада је да испита на који начин се урбани идентитет може интегрисати у процесе планирања и спровођења стратегија одрживог урбаног развоја малих и средњих градова. У том контексту, поставља се питање: на који начин се идентификовани елементи урбаног идентитета могу систематски превести у правце акција и конкретне пројектне идеје у оквиру интегрисаних територијалних приступа?

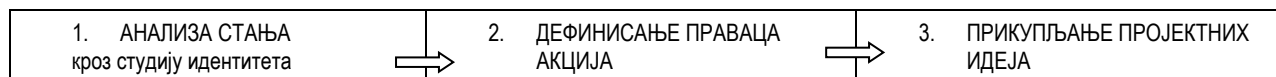
Концепт урбаног идентитета у теорији и пракси: Концепт урбаног идентитета је сложен, вишедимензионалан и динамичан (Niković et al, 2025): обухвата материјалне и нематеријалне елементе простора, чија комбинација ствара препознатљивост и јединственост места; односи се на физичке, друштвене, културне и економске аспекте, мења се временом и кроз интеракцију са корисницима простора. Различите парадигме – пејзаж, култура, економија и хуманистички приступ – истичу значај карактеристика простора, вредности, ресурса и искустава становника. Урбани идентитет се користи као алат за стратешко планирање одрживог развоја, анализу односа елемената и интеракција, те подршку доношењу политика које воде ка отпорнијим, праведнијим и одрживијим градовима (Rifaioğlu and Güçhan, 2007; Mansour et al, 2023; Duan et al, 2021; Kropf, 1996).

Аналитички приступ сложености подразумева разлагање урбаног идентитета на компоненте, материјалне и нематеријалне (Mansour et al, 2023, Rifaioğlu and Güçhan, 2007); уочавање њихових веза, хијерархије и образаца уређивања (Kropf, 1996). **Аналитички приступ вишедимензионалности** подразумева повезивање елемената урбаног идентитета са различитим аспектима одрживог развоја – друштвеним, економским, еколошким, културно-историјским итд.

Аналитички приступ динамичности подразумева анализу односа посматрача – широког спектра актера, стручњака, локалног становништва и посматраног урбаног подручја.

2. ИНТЕГРИСАНИ МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ЗА ПРИМЕНУ КОНЦЕПТА УРБАНОГ ИДЕНТИТЕТА У СТРАТЕШКОМ ПЛАНИРАЊУ

Рад се ослања на интегрисани методолошки оквир развијен у оквиру Студије идентитета (Група аутора, 2025), који обухвата три кључна корака (Сл. 3): (1) анализу стања засновану на концептима сложености, вишедимензионалности и динамичности урбаног идентитета; (2) дефинисање праваца акција у складу са европским стратешким оквирима; (3) прикупљање и систематизацију пројектних идеја кроз партиципативни процес.

Слика бр. 1 Кораки у изради Студије идентитета (Група аутора, 2025).

У ова три корака је примењен аналитичко-синтетички приступ кроз: анализу садржаја планских и стратешких докумената; систематизацију и интерпретацију елемената урбаног идентитета; повезивање идентификованих елемената са аспектима одрживог развоја; анализу резултата партиципативног процеса (радионице, анкете); синтезу резултата у циљу формулисања модела повезивања идентитета и пројектних идеја. Као извори података коришћени су: Студија идентитета, стратешки и плански документи (посебно Стратегија развоја урбаног подручја града Ужица и општина Бајина Башта, Пожега, Прибој и Чајетина – Група аутора, 2023), литература, истраживање терена, партиципативни процес (радионице, анкете итд).

2.1. Корак 1 – Анализа стања: сложеност, вишедимензионалност и динамичност концепта урбаног идентитета

Сложеност концепта: Идентитет се анализира као комплексан скуп материјалних елемената (природно и градитељско наслеђе, јавни простори, инфраструктура, неизграђено земљиште) и нематеријалних елемената (начини коришћења простора, меморија, перцепција, свакодневне праксе, нематеријално културно наслеђе). Елементи се систематизују по нивоу просторног обухвата и значаја, што омогућава њихову даљу аналитичку обраду и мапирање (Таб. 1). Подаци се прикупљају кроз истраживање терена, литературе, документације, анкете и партиципативни процес.

Табела 1. Материјални и нематеријални чиниоци идентитета.

Материјални чиниоци	Нематеријални чиниоци
Природно наслеђе	Активности у простору
Град у природи – природно окружење и детерминанте; Природа у граду; Руте – везе између насеља	Становање; Рад; Образовање; Култура; Спорт и рекреација
Градитељско наслеђе	Урбана историја, меморија и перцепција
Археолошки локалитети; Индустриско и војно наслеђе; Модерно наслеђе (социјалистичко и постсоцијалистичко); Споменници; Чесме; Мостови; јавни и заједнички простори (тргови, скверови, пасажи, урбани џепови, улице и тротоари, кровне терасе, заједничка дворишта, заједнички простори у зградама); Вернакуларно (приватне куће и зграде); Јавне зграде (градска управа, библиотека, позоришта, галерије, музеји, аутобуске и железничке станице, спортски објекти, образовне институције, старачки домови)	Знамените личности; Знаменити догађаји; Урбани репери; Места сусрета / тачке, чворишта; Места сећања / срушени објекти и сл., оријентална прошлост; Свакодневне руте / путање; Свакодневне рутине / шетње, окупљања и сл.; Визуре и видиковци / унутар насеља, из насеља ка околини, из околине ка насељу; Веза са ширим окружењем
Полуизграђено и неизграђено	Нематеријално културно наслеђе
Неизграђено земљиште у грађевинском подручју; Депоније и отпади; Пољопривредно земљиште и фарме/земљиште за урбану пољопривреду; Инфраструктурни коридори	Усмене традиције и изражавања, укључујући језик као носилац нематеријалног културног наслеђа; Извођачке уметности; Друштвене праксе, ритуали и свечани догађаји; Знања и праксе у вези са природом и универзумом; Традиционално занатско умеће.

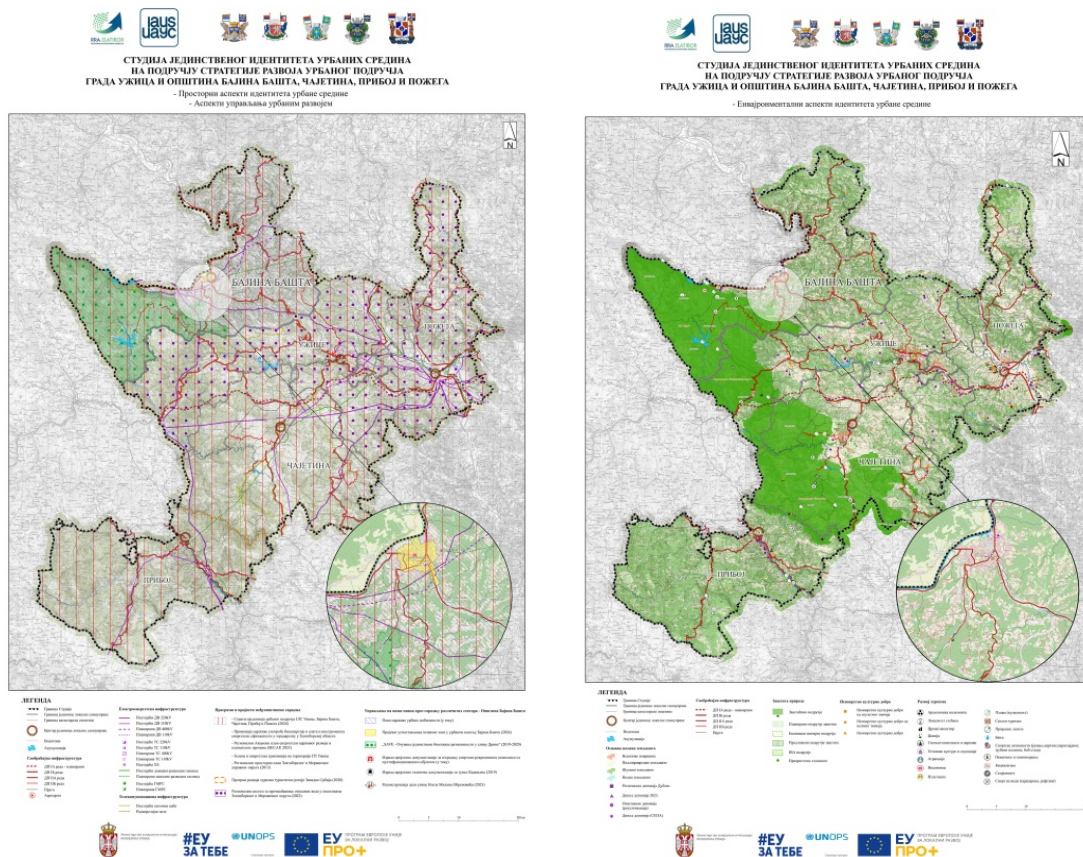
Вишедимензионалност концепта: Идентификовани елементи идентитета позиционирају се у оквир кључних аспеката одрживог развоја (Табела 2.): регионални, урбанистички, енвајронментални, друштвени, економски, управљачки. Овај корак омогућава да се идентитет третира као **развојни ресурс**, а не искључиво као вредност коју треба заштитити. Повезивање елемената идентитета и аспеката одрживог развоја омогућава јасније уочавање надлежности у управљању просторним ресурсима и ангажовање ангажовања професионалних капацитета радног тима ИАУС-а од 18 чланова при изради студије. На картама регионалног и урбанистичког нивоа мапирани су елементи урбаног идентитета који су идентификовани у складу са поделом у Табели 2 а затим повезани са аспектима одрживог развоја територије (Сл. 2 и 3).

Табела 2. Веза елемената урбаног идентитета и аспеката одрживог развоја.

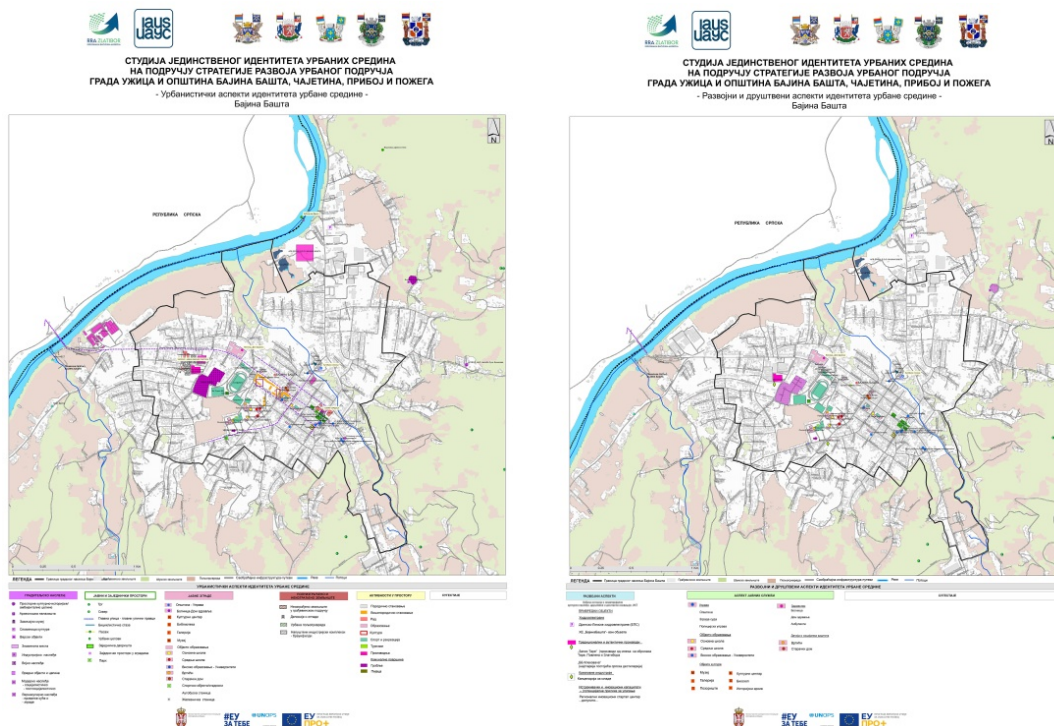
Аспект	Релевантни елементи урбаног идентитета
Регионални	демографске промене, везе између насеља, инфраструктурне коридоре и функционалну интегрисаност територије
Урбанистички	градитељско наслеђе, укључујући и непокретно културно наслеђе под институционалном заштитом; смернице за дизајн и правила у урбанистичким плановима; начин коришћења и перформативност јавних простора; безбедност и приступачност јавних простора; начин коришћења објеката по наменама и становање; модалитети коришћења заједничких простора са посебним освртом на вишепородичне стамбене објекте
Енвајронментални	природа у граду, зеленило, вода, пејзажно уређење и климатске промене; природно наслеђе и туристичка инфраструктура; управљање отпадом и комуналне службе; параметри квалитета животне средине; недовољно искоришћено земљиште, пољопривредно земљиште, урбана пољопривреда и циркуларна економија
Друштвени	доступност и квалитет јавних служби и друштвено благостање
Економски	препознавање потенцијала територије на пољу економског развоја, запошљавања и иновација
Управљачки	управљање на више нивоа, сарадња, ко-креација, партиципација и иновативни системи грађанског управљања

Динамичност концепта: Концепт урбаног идентитета је динамичан и зависи од времена и посматрача. Применом дијалектичког приступа у анализи постојећих елемената урбане и физичке структуре издвајају се трајни елементи који сведоче о континуитету постојања насеља и територије, као и променљиви елементи. Трајни елементи су означени као урбани репери и могу и не морају бити проглашени за непокретна културна добра. Друго моћно средство за приступ динамизму концепта је партиципативни процес кроз радионице, анкете и различите облике комуникације са широким спектром стејхолдера: представницима локалне самоуправе, јавних предузећа, професионалаца из различитих области, пре свега архитеката, урбаниста и планера, али и локалног становништва, проверавају се претпоставке о заједничком и појединачном идентитету посматраних територијалних јединица (Чолић и др, 2025).

Резултат анализе стања је SWOT анализа праћена проценом потреба за: 1) појединачне територије пет ЈЛС; 2) заједничку територију пет ЈЛС (Табела 3).

Слика 2. Елементи идентитета на нивоу интегрисане територије (материјал за радионицу у Бајиној Башти): Аспекти управљања и регионални аспекти (лево) и Енвајронментални аспекти (десно). Аутор графичких прилога: Лазар Томовић.

Слика бр 3. Елементи идентитета на нивоу подручја Бајине Баште (материјал за радионицу у Бајиној Башти): Урбанистички аспекти (лево) и Развојни и друштвени аспекти идентитета урбане средине (десно). Аутор графичких прилога: Катарина Мајхеншек.

Табела 3. SWOT анализа и процена потреба за заједничку територију пет ЈЛС. Извор: Студија идентитет (Група аутора, 2025).

Предности/снаге:
Природне лепоте и туристички потенцијали (Златибор, Тара, реке, планине);
Постојећи туристички центри и богато културно-историјско наслеђе;
Јака повезаност са руралним подручјима и развијена пољопривреда;
Активни развојни пројекти, дигитализација и међународна сарадња;
Укључивање локалних заједница и удружења у друштвени развој;
Иновативни модели привређивања и раст малих и средњих предузећа.
Слабости/недостаји:
Недостатак квалитетног и повезаног јавног превоза;
Лоша или неусклађена инфраструктура, укључујући саобраћајнице и јавне површине;
Демографски проблеми: одлив становништва и недостатак младих;
Неадекватно уређење урбаних и сеоских простора;
Недостатак приступачних станова и високе цене некретнина;
Проблеми са нелегалном градњом и неусклађено планско уређење.
Потенцијали/могућности:
Развој интегрисаног регионалног транспортног система (железница, еко-превоз);
Јачање веза између урбаних и руралних средина;
Развој стартап екосистема и образовно-привредних партнерстава;
Промоција и заштита природног и културног наслеђа као туристичке понуде;
Повећање коришћења фондова ЕУ и међународних пројеката;
Побољшање социјалне инфраструктуре и становања за рањиве групе;
Паметна специјализација у циљу афирмисања компаративних предности
Претње/ризичи:
Даљи одлив становништва и економска стагнација;
Еколошки проблеми и неодрживо управљање отпадом;
Неповољни ефекти масовног и неконтролисаног туризма;
Неодржив урбанистички развој који угрожава природне ресурсе;
Слаба економска активност и ниски приходи у поређењу са просеком;
Инфраструктурни изазови и сигурносни ризичи у саобраћају;
Процена потреба
<ul style="list-style-type: none"> • Развити и побољшати интегрисани јавни превоз (аутобуски, железнички, еколошки превоз (бициклизам, пешачке стазе)) између општина и унутар њих; Увођење еколошких видова транспорта и туристичких понуда са минималним карбонским отиском; • Санација и унапређење путне мреже и саобраћајне сигурности, посебно повезаност руралних и урбаних средина; • Изградња и обнова паркинг простора и пешачких зона, укључујући бициклистичке стазе; • Уређење и ревитализација центара насеља и јавних простора; • Повећати приуштивост становања, посебно за младе породице и социјално угрожене категорије; • Контрола и планирање урбаног развоја како би се спречила нелегална градња и сачувала пољопривредна и природна земљишта; • Развој одрживих модела привређивања, нарочито у пољопривреди и екотуризму; Подстицати развој стартап екосистема и повезивање образовања са привредом; Подршка малим и средњим предузећима кроз едукацију и финансијске инструменте; • Одрживо управљање природним ресурсима и парковима природе (Златибор, Тара); успостављање баланса између заштите природног наслеђа и развоја у функцији подизања квалитета живота становника; Едукација становништва о одрживом развоју и заштити животне средине; • Промоција и заштита културног и природног наслеђа као основе за развој туризма; • Унапредити социјалне услуге, посебно за рањиве групе као што су особе са инвалидитетом и старије особе; • Повећати доступност вртића, школа и садржаја за младе и породице у целом региону; • Развијати програме дигиталне писмености и оспособљавања за нове технологије; • Систематско управљање отпадом и изградња рециклажних центара како би се спречило настајање дивљих депонија.

2.2. Корак 2 – Дефинисање праваца акција

У Студији идентитета (Група аутора, 2025) истражује се оквир за унапређење идентитета урбаних средина усвојен из међународних студија и пројеката који представљају примере добре праксе (Fioretti et al., 2023), који се затим проверава кроз партиципативни процес у локалном контексту (Чолић и др, 2025). Овај оквир обухвата пет стратешких праваца развоја: 1) идентификацију јединствености подручја; 2) реактивирање простора за локалну заједницу ; 3) повезивање са

природом за одрживу будућност; 4) примену паметних јавних услуга и 5) ремоделовање управљања урбаним и територијалним развојем и партнерства; у оквиру којих су издвојене и врсте интервенција (табела 4). SWOT анализе за сваку од ЈЛС појединачно и за заједничку територију које су израђене у Студији идентитета преструктуриране су тако да кореспондирају овим правцима развоја. У следећој фази партиципативног процеса комуницирани су предлози за унапређење идентитета и пројектне идеје (табела 5).

Табела 4. Врсте интервенција у оквиру пет праваца акција: 1- идентификацију јединствености подручја; 2- реактивирање простора за локалну заједницу; 3- повезивање са природом за одрживу будућност; 4- примену паметних јавних услуга и 5- ремоделовање управљања урбаним и територијалним развојем и партнерства (на основу Студије идентитета).

Правац акције	1	2	3	4	5
Врста интервенције	Улагање у културу и одрживи туризам; Брендирање територије; Економија заснована на знању (паметна специјализација); Транспорт као основа одрживог урбаног развоја	Реактивирање и пренамена јавних простора; Обнова стамбеног фонда; Повраћај јавних простора корисницима;	На природи заснована решења за регенерацију урбаних подручја и адаптацију на климатске промене; Прелазак на нискоугљеничне енергетске системе; Прихватање одрживости, циркуларне економије и „успореног“ начина живљења;	Инвестирање у дигиталну повезаност и писменост; Иновирање јавних сервиса ЈЛС кроз дигитална решења; Задржавање младих; Инклузиван приступ	Међуопштинска сарадња; Управљање на више нивоа; Ко-креација, учешће заједнице „необична“ партнерства;

Табела 5. Предлози за унапређење идентитета Бајине Баште у релацији са идентификованим елементима идентитета и врстама интервенција у оквиру правца развоја 1 - Идентификација јединствености (на основу Студије идентитета).

Правац развоја 1: Идентификација јединствености		
Интервенције	Идентификовани чиниоци идентитета	Предлози за унапређење идентитета Бајине Баште
Улагање у културу и одрживи туризам	Природно наслеђе (Град у природи, руте – везе између насеља), Градитељско наслеђе (Чесме, мостови, јавне зграде), Нематеријално културно наслеђе (Друштвене праксе, ритуали, извођачке уметности)	Развити културно-туристичке руте које афирмишу локалну историју и просторне вредности (урбана матрица и јавни простори, река Дрина и Пилица, НП Тара); Применити принципе циркуларне економије у планирању нових садржаја; Укључити културни идентитет у маркетинг туристичке понуде (нпр. фестивали, гастрономски догађаји, локални наративи)
Брендирање територије	Природно наслеђе (Природа у граду), Градитељско наслеђе (Јавне зграде, урбани репери), Полуизграђено и неизграђено (Пољопривредно земљиште, депоније), Нематеријално културно наслеђе (Знања и праксе у вези са природом)	Развити бренд града заснован на локалним производима и географском пореклу (малина, мед, занати); Интегрисати културно-историјске вредности у урбанистичке планове, уз израду конзерваторских услова; очувати аутентичност старих стамбених зона и јавних простора.
Економија заснована на знању - паметна специјализација	Високо образовање и истраживања Производња и услуге из домена смарт специјализације – ИКТ, металска индустрија, креативне индустрије, храна за будућност	Унапређење саобраћајне инфраструктуре; очувати традиционалне трасе и просторе од значаја за локални идентитет приликом модернизације путева; сачувати визуелни и амбијентални интегритет простора у зони НП Тара приликом увођења еко-превоза; Активно укључивање становништва у доношење одлука преко дигиталних платформи и урбаних радионица.
Транспорт као основа одрживог урбаног развоја	Природно наслеђе (Руте и везе између насеља, природно окружење), Полуизграђено и неизграђено (Депоније и отпади, инфраструктурни коридори)	Просторно активирати приобаља и паркове као просторе за социјалну интеракцију и културне манифестације; Повезати културни и природни идентитет кроз зелену инфраструктуру.

2.3. Корак 3 – Прикупљање и систематизација пројектних идеја

Током радионица организованих у пет јединица локалне самоуправе током маја и јуна 2025. године, кроз партиципативни процес генерисане су пројектне идеје за унапређење урбаног идентитета ширег и ужег урбаног подручја. Идеје су затим прикупљене и сублимиране у оквиру тематски дефинисаних праваца акција. Представљени примери имају за циљ да укажу на могућности идентификовања приоритета и реализације активности које доприносе унапређењу урбаног идентитета из перспективе представника локалне заједнице. Уз сваку пројектну идеју дат је кратак опис, наведена су приоритетна подручја интервенције, потенцијални носиоци, као и могући извори финансирања (таб. 6).

Табела 6. Пример пројектне идеје (за Бајину Башту)-правац 3 (Повезивање са природом за одрживу будућност)

Правац 3 (Повезивање са природом)
НАЗИВ ПРОЈЕКТНЕ ИДЕЈЕ: ЗЕЛЕНИ КОРИДОРИ ЧИСТЕ ВОДЕ
ОПИС: Циљ предлога пројекта је уређење три реке у граду, у функцији урбаних оријентира за рекреативне и туристичке зона на ободу града и природном залеђу. Пројекат подразумева санацију и заштиту водотока и формирање континуираног зеленог коридора дуж река Дрина, Рача и Пилица, доступног пешацима и бициклистима. Томе претходи решавање проблема комуналних отпадних вода које се нелегално испуштају у реку Пилицу.
ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ: Реке као развојне руте урбаног пејзажа која након санације постају приступачан и уређен зелени појас; уређено приобаље прелази из подручја интервенције у зону заштите и одрживог развоја, са фокусом на очување биодиверзитета и водних ресурса.
ПОТЕНЦИЈАЛНИ НОСИОЦИ ПРОЈЕКТА: локална самоуправа.
ПОТЕНЦИЈАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА: национални (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство заштите животне средине); међународни (EU IPA III).

3. ЗАКЉУЧАК

Рад представља покушај систематске операционализације концепта урбаног идентитета кроз развој и примену интегрисаног методолошког оквира у процесима стратешког и просторног планирања. За разлику од доминантне праксе у којој се урбани идентитет третира превасходно као аналитичка или дескриптивна категорија, у овом раду он је позициониран као активан развојни ресурс и инструмент за формулисање конкретних политика и пројеката.

Примена предложене методологије на интегрисаној територији више јединица локалне самоуправе показала је да је могуће успоставити аналитички и оперативни оквир који истовремено обухвата појединачне и заједничке аспекте идентитета, као и њихову везу са различитим димензијама одрживог развоја. Посебан допринос рада огледа се у интеграцији три кључне фазе – анализе, дефинисања праваца акција и формулисања пројектних идеја – чиме се омогућава директна примена резултата у планерској пракси.

Добијени резултати указују да предложени приступ може допринети прецизнијем позиционирању урбаног идентитета у стратегијама развоја, унапређењу процеса доношења одлука, као и јачању везе између стратешког и пројектног нивоа планирања. Истовремено, укључивање локалних актера кроз партиципативне механизме показало се као кључан елемент у идентификацији релевантних вредности и приоритета развоја.

Научни допринос рада огледа се у систематизацији и операционализацији концепта урбаног идентитета у контексту интегрисаног стратешког планирања. Практични допринос односи се на могућност примене предложеног приступа у изради стратегија развоја и дефинисању пројектних иницијатива у различитим територијалним контекстима.

Ипак, ограничења предложеног приступа огледају се у његовој зависности од институционалних капацитета, квалитета доступних података и степена укључености локалне заједнице, што може утицати на применљивост у различитим контекстима. Додатно, потребно је даље унапређење алата за евалуацију ефеката предложених мера, посебно кроз развој мерљивих индикатора.

Будућа истраживања могу бити усмерена на тестирање методологије у различитим просторним и институционалним оквирима, као и на њено даље унапређење кроз квантитативне и компаративне приступе. У ширем контексту, предложени приступ доприноси афирмацији *place-based* приступа у планирању и јачању територијалне и друштвене кохезије малих и средњих градова и њихових интегрисаних територија.

Рад показује да се идентификовани елементи урбаног идентитета могу систематски превести у правце акција и конкретне пројектне идеје применом интегрисаног методолошког оквира који обједињује анализу, стратешко усмеравање и партиципативно генерисање развојних иницијатива.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Чолић Марковић, Н., Мајхеншек, К., Никовић, А., & Манић, Б. (2025). Примена партиципативног инструментаријума у анализи потенцијала урбаних подручја: пример Студије јединственог идентитета урбаних средина на подручју Стратегије развоја урбаног подручја града Ужица и општина Бајина Башта, Чајетина, Прибој и Пожега. У: А. Јевтић (уред.), Зборник радова: 21. Научно-стручна конференција са међународним учешћем Урбанизам и одрживи развој (стр. 233-240). Удружење урбаниста Србије и Републички геодетски завод.
- Група аутора (2023). Стратегија развоја урбаног подручја града Ужица и општина Бајина Башта, Пожега, Прибој и Чајетина. Београд.
- Група аутора. (2025). Студија идентитета урбаних средина на подручју стратегије развоја урбаног подручја града Ужица и општина Бајина Башта, Чајетина, Прибој и Пожега. Београд.
- Кокотовић Каназир, В. (2016). *Мали градови – демографски потенцијал Србије*. Београд: Географски институт "Јован Цвијић", Српска академија наука и уметности.
- Манић, Б., Никовић, А. (2014). Концепт унапређења урбаног идентитета насеља у области Подунавља у Србији. У: М. Максин, Н. Крунић, М. Ненковић-Ризнић (Ур.), *Одрживи просторни развој Подунавља у Србији - Књига 2* (Посебно издања 73, пп. 219-234). Београд: ИАУС.

- Народна скупштина Републике Србије (НСРС). (2010). Закон о просторном плану Републике Србије 2010, Службени гласник РС, 88/2010.
- Народна скупштина Републике Србије (НСРС). (2013). Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана Златиборског и Моравичког управног округа, Службени гласник РС, 1/2013.
- Народна скупштина Републике Србије (НСРС). (2019). Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, Службени гласник РС, 47/2019.
- Народна скупштина Републике Србије (НСРС). (2023). Национална архитектонска стратегија за период од 2023. до 2035. године, Службени гласник РС, 49/23.
- Спасић, Н. (1995). Мали градови: карактеристике и могућа улога у мрежи центара. У: *Дугорочни развој, организација и коришћење простора Србије* (стр. 169-180). Београд: ИАУС.
- Appendino, F. (2017). Balancing heritage conservation and sustainable development—The case of Bordeaux. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 245(6), 062002. <https://doi.org/10.1088/1757-899X/245/6/062002>
- Duan, J., Lan, W., & Jiang, Y. (2021). An evaluation approach to spatial identity in historic urban areas from a humanistic perspective. *Frontiers of Architectural Research*, 11(5), 806-814.
- ESPON. (2006). *The role of small and medium-sized towns (SMESTO)*. Austrian Institute for Regional Studies and Spatial Planning.
- European Commission (EC). (2020). *The new Leipzig Charter: The transformative power of cities for the common good*. Leipzig.
- European Commission (EC). (2020). *Territorial Agenda 2030 - A future for all places*. Germany.
- European Urban Initiative (EUI). (n.d.). *European Urban Initiative*. Retrieved September 20, 2025, from <https://www.urban-initiative.eu/>
- Fioretti, C., Saraceno, P., Perpiña Castillo, C., & Testori, G. (2023). Policy atlas of sustainable urban development for small urban areas (EUR 31440 EN). Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/64829>
- Kropf, K. (1996). Urban tissue and the character of towns. *Urban Design International*, 1(3), 247-263.
- Mansour, H., Brandão Alves, F., & Da Costa, A. R. (2023). The challenges in understanding urban identity. *U. Porto Journal of Engineering*, 9(2), 114-131.
- Niković, A., Manić, B., & Čolić Marković, N. (2025). Exploring the role of urban identity in sustainable development: The conceptual framework and methodological steps for its application in Serbia. In M. Schrenk, T. Popovich, P. Zeile, P. Elisei, C. Beyer, J. Ryser, & U. Trattnig (Eds.), *Urban Innovation: To boldly go where no cities have gone before. Medium sized cities and towns as a major arena of global urbanisation* (pp. 495-506). CORP—Competence Center of Urban and Regional Planning.
- Rifaioğlu, M. N., & Güçhan, N. Ş. (2007). The concept of identity and its identification process in urban conservation projects. In J. Al-Quawasmi, A. Mahmoud, & A. Djerbi (Eds.), *Proceedings of An International Conference of CSAAR on Regional Architecture and Identity in the Age of Globalization* (pp. 1099-1111). CSAAR.
- Ouf, A. M. (2001). Authenticity and the sense of place in urban design. *Journal of Urban Design*, 6(1), 73-86.
- Taşçioğlu, S., & Sirel, B. (2020). Urban identity: A proposed method for evaluating the conservation of historical urban environments. *International Journal of Architecture and Planning*, 8(2). <https://doi.org/10.15320/iconarp.2020.133>
- United Nations (UN). (2017). *New urban agenda. Habitat III*. Quito.